

ปรมาัตถธรรม (๓)

ดร.สุภีร์ ทุมทอง

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ปรหมัตถธรรม ๔

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๒. เจตสิก ๕๒

๓. รูป ๒๘

๔. นิพพาน

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

ทูลงฺคมํ เอกจรัม

อสรีรัม คุหาสยัม

เย จิตตัม สลฺยเมสฺสนติ โมกฺขนติ มารพฺนรนา.

(ขุ.ธ. ๒๕/๓๗ สัมมกฺกิตตเถรวตฺถุ)

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

ผนุทหนํ จปลํ จิตตํ ทุรกขํ ทุนุณิวารยํ
อุชํ กโรติ เมธาวิ อสุกาโรว เตชนํ.

(ขุ.ธ. ๒๕/๓๓-๔ เมฆียตเถรวตถุ)

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

ทวนนิกคหสฺส ลหุโน ยตถกามนิปาตีโน
จิตตสฺส ทมโถ สารุ จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ.

(ขุ.ธ. ๒๕/๓๕ อญฺญตรภิกขุวตฺถุ)

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

สุทฺตฺตํ สุนิปุณํ

ยตฺถกามนินฺปาตินํ

จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวี

จิตฺตํ คฺตฺตํ สุขาวหํ.

(ขุ.ธ. ๒๕/๓๖ อุกฺกณฺจิตฺตริกฺขวตฺถุ)

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑ กามาวจรจิต ๕๔

๑.๒ รูปาวจรจิต ๑๕

๑.๓ อรูปาวจรจิต ๑๒

๑.๔ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

(จำนวนและชื่อจิตทั้งหมดจาก สงคห. ปฐมปริจเฉท)

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑ กามาวจรจิต ๕๔

๑.๑.๑ อกุศลจิต ๑๒

๑.๑.๒ อเหตุกจิต ๑๘

๑.๑.๓ กามาวจรกุศลจิต ๘

๑.๑.๔ สเหตุกกามาวจรวิบากจิต ๘

๑.๑.๕ สเหตุกกามาวจรกิริยจิต ๘

๑.๒ รูปาวจรจิต ๑๕

๑.๓ อรูปาวจรจิต ๑๒

๑.๔ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑ กามาวจรจิต ๕๔

๑.๑.๑ อกุศลจิต ๑๒

(๑) โสภสหคตจิต ๘

(๒) ปฏิมจิต ๒

(๓) โมฆุหจิต ๒

๑.๑.๒ อเหตุกจิต ๑๘

๑.๑.๓ กามาวจรกุศลจิต ๘

๑.๑.๔ สเหตุกกามาวจรวิปากจิต ๘

๑.๑.๕ สเหตุกกามาวจรกิริยจิต ๘

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

(๑) โลกสหคตจิต หรือ โลกมูลจิต ๘

โสมนัสสหคตํ ทิฏฐิจิตตสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

โสมนัสสหคตํ ทิฏฐิจิตตสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

โสมนัสสหคตํ ทิฏฐิจิตตวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

โสมนัสสหคตํ ทิฏฐิจิตตวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

อุปกฺขาสหคตํ ทิฏฐิจิตตสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

อุปกฺขาสหคตํ ทิฏฐิจิตตสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

อุปกฺขาสหคตํ ทิฏฐิจิตตวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

อุปกฺขาสหคตํ ทิฏฐิจิตตวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑.๑ อกุศลจิต ๑๒

(๑) โลภสหคตจิต ๘ หรือ โลภมูลจิต ๘

(๒) ปฏิฆจิต หรือ โทสมูลจิต ๒

โทมนสสสหคต ปฏิฆสมปยุตต์ อสงฺขาริกํ

โทมนสสสหคต ปฏิฆสมปยุตต์ สสงฺขาริกํ

(๓) โมหมูหจิต ๒ หรือ โมหมูลจิต ๒

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑.๑ อกุศลจิต ๑๒

(๑) โลกาสหคตจิต ๘ หรือ โลกามูลจิต ๘

(๒) ปฏิมจิต หรือ โทสมูลจิต ๒

(๓) โมมหจิต ๒ หรือ โมหมูลจิต ๒

อุปกุขาสหคต วิจิกิจฉาสมปยุตต์

อุปกุขาสหคต อุทฺธจฺจสมปยุตต์

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ.

อิธ ภิกขเว ภิกขุ

สราคํ วา จิตฺตํ ‘สราคํ จิตฺตณฺ’ติ ปชานาติ. (๑)

วீตฺราคํ วา จิตฺตํ ‘วீตฺราคํ จิตฺตณฺ’ติ ปชานาติ. (๒)

สโทสํ วา จิตฺตํ ‘สโทสํ จิตฺตณฺ’ติ ปชานาติ. (๓)

วீตฺโทสํ วา จิตฺตํ ‘วீตฺโทสํ จิตฺตณฺ’ติ ปชานาติ. (๔)

(ที.ม. ๑๐/๓๘๑ มหาสติปัฏฐานสูตร)

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

สโมห์ วา จิตฺตํ ‘สโมห์ จิตฺตณฺ’ติ ปชานาติ. (๕)

วืตโมห์ วา จิตฺตํ ‘วืตโมห์ จิตฺตณฺ’ติ ปชานาติ. (๖)

สํขิตฺตํ วา จิตฺตํ ‘สํขิตฺตํ จิตฺตณฺ’ติ ปชานาติ. (๗)

วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ ‘วิกฺขิตฺตํ จิตฺตณฺ’ติ ปชานาติ. (๘)

(ที.ม. ๑๐/๓๘๑ มหาสติปัฏฐานสูตร)

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑ กามาวจรจิต ๕๔

๑.๑.๑ อกุศลจิต ๑๒

๑.๑.๒ อเหตุกจิต ๑๘

(๑) อกุศลวิบากจิต ๗

(๒) กุศลวิบากอเหตุกจิต ๘

(๓) อเหตุกกิริยจิต ๓

๑.๑.๓ กามาวจรกุศลจิต ๘

๑.๑.๔ สเหตุกกามาวจรวิบากจิต ๘

๑.๑.๕ สเหตุกกามาวจรกิริยจิต ๘

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑.๒ อเหตุกจิต ๑๘

(๑) อกุสลวิบากจิต ๗

อุปกุขาสหคต จกขุวิญญาณ

อุปกุขาสหคต โสตวิญญาณ

อุปกุขาสหคต ฆานวิญญาณ

อุปกุขาสหคต ชิวหาวิญญาณ

ทุกุขสหคต กายวิญญาณ

อุปกุขาสหคต สมปฏิจจณจิตต

อุปกุขาสหคต สนตীরณจิตต

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑.๒ อเหตุกจิต ๑๘

(๒) กุสลวิบากอเหตุกจิต ๘

อุปกุขาสหคตัม จกขุวิญญาณัม

อุปกุขาสหคตัม โสตวิญญาณัม

อุปกุขาสหคตัม ฆานวิญญาณัม

อุปกุขาสหคตัม ชิวหาวิญญาณัม

สุขสหคตัม กายวิญญาณัม

อุปกุขาสหคตัม สมปฏิจจณจิตตัม

โสมนสสุสสหคตัม สนตীরณจิตตัม

อุปกุขาสหคตัม สนตীরณจิตตัม

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑.๒ อเหตุกจิต ๑๘

(๑) อกุศลวิบากจิต ๗

(๒) กุศลวิบากอเหตุกจิต ๘

(๓) อเหตุกกิริยจิต ๓

อุปกุขาสหคตํ ปญจทวาราวชชนจิตตํ

อุปกุขาสหคตํ มโนทวาราวชชนจิตตํ

โสมนสฺสสหคตํ หสิตุปฺปาทจิตตํ

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

จกขุณฺจ ปฏฺิจจ รูปे จ อุปฺปชฺชติ จกขุวิณฺญาณํ, ติณฺณํ สงฺคตํ ผสฺสโส,
โสตะณฺจ ปฏฺิจจ สทฺทเห จ อุปฺปชฺชติ โสตวิณฺญาณํ, ติณฺณํ สงฺคตํ ผสฺสโส, ...
มนณฺจ ปฏฺิจจ ฌมฺเม จ อุปฺปชฺชติ มโนวิณฺญาณํ, ติณฺณํ สงฺคตํ ผสฺสโส,

(ม.อ. ๑๔/๔๒๑ ฉนฺทกาสฺสูตร)

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑ กามาวจรจิต ๕๔

๑.๑.๑ อกุศลจิต ๑๒

๑.๑.๒ อเหตุกจิต ๑๘

๑.๑.๓ กามาวจรกุศลจิต ๘

๑.๑.๔ สเหตุกกามาวจรวิบากจิต ๘

๑.๑.๕ สเหตุกกามาวจรกิริยจิต ๘

๑.๒ รูปาวจรจิต ๑๕

๑.๓ อรูปาวจรจิต ๑๒

๑.๔ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑.๓ กามาวจรกุศลจิต ๘

โสมนัสสสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

อุเปกฺขาสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

อุเปกฺขาสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

อุเปกฺขาสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

อุเปกฺขาสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑.๔ สเหตุกกามาวจรวิปากจิต ๘

โสมนัสสสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

อุปกฺขาสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

อุปกฺขาสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

อุปกฺขาสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

อุปกฺขาสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๑.๑.๕ สเหตุกกามาวจรกิริยจิต ๘

โสมนัสสสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

โสมนัสสสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

อุปกุขาสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

อุปกุขาสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

อุปกุขาสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

อุปกุขาสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

สวัสดีครับ